

Круглий стіл «Державне управління освітою: виклики часу»

АКИМОВА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

*к. е. н., доцент кафедри фінансів та економіки природокористування
Національного університету водного господарства та природокористування*

АКИМОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ

*к. держ. упр., начальник відділу правового забезпечення
Національної служби посередництва і примирення*

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ОСВІТИ

Сьогодні в Україні активізується процес удосконалення суспільства в напрямі наближення до потреб людини в усіх сферах суспільного життя, створюються умови для розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її потреб та інтересів. Для забезпечення функціонування й розвитку освітньої галузі України формується державна освітня політика, в якій об'єктом стає освіта як суспільне благо та інтелектуальний і матеріальний ресурс суспільства, а також як система освітніх інституцій. Так досліджуючи шкільну освіту, В. Кравченко зазначає, що державна політика в цій галузі – це «курс дій органів державної влади, що спрямований на розв'язання комплексу проблем у шкільній галузі освіти з метою забезпечення ефективності її роботи, покращення функціонування тощо, відповідно до поставлених цілей, напрямів, принципів» [2, с. 145].

Здійснення цієї політики складається з певної послідовності дій (етапів, стадій, підстадій) «циклу політики» і включає в цілому постановку порядку денного, формулювання політики, прийняття рішення, впровадження політики, її оцінювання. Безумовно, це стосується не тільки шкільної галузі, а всієї освітньої галузі в цілому, структура якої, відповідно до Закону України «Про освіту», включає дошкільну, загальну середню, позашкільну, професійно-технічну, вищу, післядипломну освіту, а також аспірантуру, докторантуру та самоосвіту [3, с. 18 – 19]. У цьому ж законодавчому акті зазначено, що державна політика в галузі освіти визначається Верховною Радою України відповідно Конституції України [1] і здійснюється органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Таким чином, процес формування концептуальних основ державної політики щодо розвитку освіти (визначення цілей, завдань, розробка механізмів реалізації освітньої політики) відбувається саме на вищому рівні, а на центральному, регіональному й місцевому рівнях уже відбувається сам процес реалізації політики шляхом впровадження в дію розроблених механізмів і здійснюється контроль за втіленням цієї політики. Серед основних механізмів реалізації державної політики щодо розвитку освіти можна назвати такі: правовий – прийняття нормативно-правових актів та розробка засобів їх застосування; організаційний – створення й функціонування ефективної організаційної структури державно-громадського управління в освітній галузі; фінансово-економічний – розробка і використання інструментів економічної політики для розвитку галузі; кадровий – професійна підготовка кадрів для здійснення освітньої діяльності в навчальних закладах; соціальний – забезпечення соціального розвитку колективів закладів освіти та осіб, що отримують освітні послуги; мотиваційні – створення морально-психологічного підґрунтя і мотиваційних умов освітньої діяльності; матеріально-технічний – забезпечення умов для використання приміщень, земельних ділянок з боку

навчальних закладів усіх форм власності та для отримання комунальних послуг; розроблення, виготовлення та постачання закладам освіти сучасного обладнання, засобів навчання для здійснення навчально-виховного процесу, комплектування фондів бібліотек тощо. Також до таких механізмів останнім часом відносять і моніторинг управління якістю освіти, механізм управління інноваційним розвитком та інші новоутворені механізми.

Разом із тим освітня практика демонструє наявність значних прогалин у нормативно-правовому регулюванні відносин суб'єктів навчального процесу, визначенні протиріч між положеннями окремих правових актів. Вирішення проблем, що виникають у функціонуванні системи освіти, потребує вдосконалення та розвитку правової основи. Саме на цей факт наголошується в Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 р. у розділі «Основні напрями реалізації Національної стратегії», де першим пунктом визначається «оновлення законодавства України у сфері освіти» [3] шляхом підготовки низки нових законодавчих і нормативно-правових актів і вдосконалення нині чинних.

Крім того, в цьому документі чітко виділено й інші напрями реалізації стратегії розвитку освіти, а саме: удосконалення структури системи освіти; модернізація змісту освіти; забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей і молоді; інформатизація освіти; посилення кадрового потенціалу системи освіти; підтримка наукової та інноваційної діяльності; модернізація системи управління освітою; розробка та підтримка програм у сфері освіти. Таким чином, у Національній стратегії розроблено й представлено механізми реалізації державної політики щодо розвитку освіти, які мають забезпечити підвищення якості вітчизняної галузі, її інноваційний розвиток. Зауважимо, що серед основних актуальних проблем в освіті, зазначених в Національній стратегії, виділяються й ті, що тісно пов'язані з ринком праці – недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці; недостатня орієнтованість структури і змісту професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики; не відпрацьованість ефективної системи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, їх професійного супроводження. З метою вирішення вище наведених проблем в документі визначено лише одне завдання і лише у вищій освіті, яке заключається в такому: «залучення роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, зокрема, до участі у розробленні стандартів вищої освіти, організації проходження практики студентами, вирішенні питань надання першого робочого місця випускникам» [2]. На жаль, сам механізм взаємодії керівників навчальних закладів професійної освіти і роботодавців, удосконалення якого є актуальним вже протягом майже двадцяти років, не прописаний.

Констатуючи викладене, можна стверджувати, що в Україні підвищується інтерес вітчизняних науковців до вивчення динамічного розвитку державної освітньої політики. Це пояснюється, на нашу думку, тим, що, по-перше, після проголошення незалежності України відбулися трансформаційні перетворення в політичній, економічній, соціальній та ідеологічній сферах країни, що призвели до змін в її соціальних і гуманітарних пріоритетах, включаючи освіту; по-друге, система освіти сприяє переходу до інформаційного суспільства, а молоде покоління, яке здобуває певні освітні рівні, є основним стратегічним резервом держави в реалізації соціально-економічних реформ; по-третє, участь України в євроінтеграційних

процесах, приєднання її до Болонського процесу з метою покращання національної системи освіти, пошуку й запровадження найкращих світових здобутків в освіті та науці зобов'язує керівництво країни більш активно проводити модернізацію освітньої галузі. Однак слід зазначити, що, вивчаючи динамічні процеси державної гуманітарної політики лише щодо розвитку освітньої галузі, ми не можемо повною мірою відобразити стан всієї гуманітарної сфери країни, оскільки інші галузі цієї сфери потребують одночасного піклування й інвестування з боку держави, особливо тих, що відповідають за духовний розвиток суспільства та задоволення духовних потреб людини – науки, культури, релігійного життя тощо. З огляду на це при формуванні державної гуманітарної політики в Україні мають бути розроблені заходи, спрямовані на підтримку якісного функціонування й розвитку гуманітарної сфери як цілісної системи, та на підвищення рівня духовної мобільності суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 19.
2. Кравченко В. В. Державна політика у галузі шкільної освіти / В. В. Кравченко // Енциклопедичний словник з державного управління уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – С. 145.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні до 2021 року : указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/15828.html.

ВОЛКОВА НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА

*к. держ. упр., доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці навчально-наукового інституту «Фінансова академія»
Університету митної справи та фінансів*

ІНСТИТУЦІЙНІ ВАЖЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Для безперервного розвитку системи освіти держава має створювати відповідні організаційні передумови, що забезпечуватимуть її постійне функціонування на національному, регіональному та місцевому рівнях. Інституційні важелі інноваційного розвитку освіти, що представлені насамперед соціальними інституціями, нормативно-правовими актами, документами індикативного та директивного планування, останніми роками зазнають суттєвих змін. Прийняття нового закону України «Про вищу освіту» [1] створило передумови для реалізації європейського вектору розвитку країни, обраного з моменту набуття Україною незалежності.

Положення нового закону відкривають нові можливості та започатковують нові способи досягнення цілей розвитку освіти. В той же час існують ризики та загрози реалізації положень освітньої реформи, закладених в нормативних документах та концепціях. Концептуальні та методичні основи державного планування розвитку освіти закладені в такому індикативному документі, як Дорожня карта освітніх реформ (2015-2025) [2]. В ній, зокрема, пропонується оптимізувати функції всіх ланок системи управління освітою,